

УДК 338.43:338.439:332.1

DOI: 10.60022/3(4)-3S

Бочко Олена Юрійвнадоктор економічних наук, професор кафедри маркетингу і логістики
Національний університет «Львівська політехніка», Україна**Bochko Olena**Doctor of Economics, Professor of the Department of Marketing and Logistics
Lviv Polytechnic National University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3422-4654

Кубрак Надія Романівнакандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Україна**Kubrak Nadiya**PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Marketing
Stepan Gzhytskyi Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, Ukraine

ORCID: 0000-0002-2834-9736

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЙ У ПАРАДИГМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті досліджено механізми забезпечення продовольчої безпеки територій у контексті парадигми сталого розвитку. Обґрунтовано актуальність проблеми в умовах сучасних глобальних викликів, зокрема кліматичних змін, економічної нестабільності, порушення логістичних ланцюгів постачання та воєнних дій в Україні. Розкрито взаємозв'язок між рівнем розвитку сільських територій і станом продовольчої безпеки держави. Визначено основні складові сталого розвитку сільських територій – економічну, соціальну та екологічну – та їхній вплив на формування стабільної агропродовольчої системи. Проаналізовано роль модернізації агропромислового комплексу, цифровізації сільського господарства, розвитку переробної промисловості, інфраструктури та людського капіталу у зміцненні продовольчої безпеки. Обґрунтовано значення державної підтримки, розвитку локальних продовольчих ринків, кооперації та інновацій для забезпечення стабільності агропродовольчих систем. Доведено, що комплексний підхід до розвитку сільських територій є важливою передумовою зміцнення продовольчої безпеки та сталого розвитку держави.

Ключові слова: продовольча безпека, сталий розвиток, сільські території, агропромисловий комплекс, аграрна політика, цифровізація сільського господарства, продовольчі системи, регіональний розвиток, аграрний сектор.

MECHANISMS FOR ENSURING FOOD SECURITY OF TERRITORIES IN THE PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article examines the mechanisms for ensuring food security of territories within the paradigm of sustainable development. The relevance of the research is determined by modern global challenges, including climate change, economic instability, disruptions of food supply chains, and the consequences of military actions in Ukraine. Under such conditions, ensuring a stable and reliable food system becomes one of the key priorities of national and regional development.

The study substantiates the interrelationship between the development of rural territories and the level of food security of the state. Rural areas are considered the main spatial basis for agricultural production, which determines the availability, accessibility, and stability of food supply. The paper identifies the key components of sustainable rural development, including economic, social, and environmental dimensions, and analyzes their influence on the formation of a resilient agri-food system.

Special attention is paid to the role of modernization of the agro-industrial complex, digital transformation of agriculture, the development of processing industries, improvement of rural infrastructure, and strengthening

of human capital in rural areas. These factors contribute to increasing productivity, improving the efficiency of resource use, and strengthening the resilience of food systems under conditions of economic and environmental uncertainty.

The importance of state support mechanisms, stimulation of agricultural cooperation, development of local food markets, and implementation of innovative technologies in agricultural production is substantiated. It is argued that a comprehensive approach to rural development that integrates economic growth, social welfare, and environmental sustainability creates the foundation for strengthening territorial food security and ensuring long-term sustainable development.

Keywords: *food security, sustainable development, rural territories, agro-industrial complex, agricultural policy, digitalization of agriculture, food systems, regional development, agricultural sector.*

Постановка проблеми. У сучасному світі забезпечення продовольчої безпеки набуває все велику актуальність в умовах глобальних викликів, пов'язаних із зміною клімату, геополітичною нестабільністю, порушенням логістичних ланцюжків та зростанням світової конкуренції за ресурси. У цьому контексті сталий розвиток сільських територій виступає найважливішою умовою формування надійної та самодостатньої агропродовольчої системи, здатної задовольнити внутрішні потреби країни та забезпечити експортний потенціал.

Організація та управління розвитком АПК та сільських територій вимагають особливих методичних підходів та інструментів в умовах постійно зростаючої нестабільності розвитку економічного простору. Управління має забезпечувати у сучасних умовах стійке зростання та збалансований розвиток агропродовольчої системи країни. Необхідно відзначити, що питання формування зв'язку між стабільністю економічного розвитку та активністю управління досі не вирішено. Це визначається різним складом факторів та необхідністю розробки диференційованого підходу до управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки різних територіальних одиниць за умов сталого розвитку є однією з найбільш актуальних у сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Посилення глобальної проблематики на кшталт постійні кліматичні зміни, національна та міжнародна економічна турбулентність, повномасштабне військове вторгнення в Україну, порушення логістичних ланцюгів продовольчого постачання актуалізує потребу у виробленні механізмів забезпечення продовольчої безпеки на різних рівнях.

Проблематикою забезпечення продовольчої безпеки в Україні займаються наступні науковці: І. Андрощук [1], Р. Іванов [2], І. Свидрук [3], О. Хаєцька [4], В. Бойко [5], С. Урба [6], О. Васильцова [10] та інші.

У працях цих науковців значна увага приділяється дослідженню сутності та факторів формування продовольчої безпеки, а також ролі аграрного сектору у її забезпеченні. Зокрема, дослідники наголошують на тому, що продовольча безпека є важливою складовою національної та економічної безпеки держави, яка визначається рівнем виробництва продовольства, стабільністю агропродовольчих ринків, доступністю продуктів харчування для населення та ефективністю державної політики у сфері аграрного розвитку. Також акцентується увага на впливі економічних, соціальних, екологічних і технологічних чинників на формування продовольчої безпеки, а також на необхідності розвитку аграрного сектору, удосконалення механізмів державного регулювання та підвищення ефективності функціонування продовольчих систем.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та дослідження механізмів забезпечення продовольчої безпеки територій у парадигмі сталого розвитку, а також визначення основних напрямів їх удосконалення в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. У довоєнний період вітчизняний аграрний сектор гарантував високий рівень продовольчої безпеки нашої країни та суттєво впливав на насичення світового продовольчого ринку. Проте триваюча війна в Україні викликала розруху в сфері виробництва та реалізації агропродовольчої продукції, що негативно позначилося на стані продовольчого ринку [7]. Крім того, воєнні дії негативно позначаються на доходах населення, тому частка витрат на харчування в загальному обсязі витрат, що є одним з ключових показників продовольчої безпеки, буде зростати. Це вказує на необхідність вжиття заходів щодо підвищення доступності продовольства і внутрішнього попиту на продовольство [8].

Під стійким розвитком сільських територій розуміється такий їх соціально-економічний та екологічний розвиток, який забезпечує високу якість життя населення, ефективне використання природних ресурсів, збереження навколишнього середовища, розвиток сільського господарства та переробної промисловості, створення робочих місць та зміцнення соціальної інфраструктури в умовах сталого розвитку. Стійкий розвиток передбачає баланс трьох компонентів: економічного зростання,

соціальної справедливості та екологічної відповідальності.

Економічна складова сталого розвитку села полягає у забезпеченні рентабельності сільськогосподарського виробництва, диверсифікації економіки сільських територій за рахунок розвитку несільськогосподарських видів діяльності, стимулюванні малого та середнього бізнесу, модернізації агропромислового комплексу, залучення інвестицій у сільське господарство та переробку. Стабільна економіка села сприяє збільшенню доходів сільських жителів, зростання зайнятості та, як слідство, підвищення продовольчої самодостатності держави.

Соціальний вимір сталого розвитку передбачає забезпечення доступу населення сільських територій до базових соціальних послуг – освіти, охорони здоров'я, культури, житлових умов, транспортної та інженерної інфраструктури. Зміцнення соціальної сфери сприяє зниженню міграційного відтоку населення до міст, поліпшенню демографічної ситуації на селі, формуванню людського капіталу, необхідного для стійкого функціонування сільського господарства та інших галузей.

Екологічний компонент стійкості включає збереження родючості земель, раціональне використання водних ресурсів, захист природних екосистем, впровадження технологій екологічно чистого землеробства та тваринництва.

Сільське господарство має розвиватися з урахуванням принципів природо-зберігаючого виробництва, мінімізації забруднення навколишнього середовища та адаптації до змін клімату. Зв'язок між стійким розвитком сільських територій та продовольчою безпекою носить прямий та багатогранний характер. Сільські території є основним виробничим простором для випуску продуктів харчування, а також їх стану залежить обсяг, якість та доступність продовольства. При цьому стійкість села впливає не лише на кількісні показники виробництва, а й на стабільність постачання, цінову доступність продовольства, стійкість агропродовольчих ланцюжків.

В Україні останні роки стійкий розвиток сільських територій в умовах сталого розвитку став одним із пріоритетів державної політики. Прийнята та реалізується «Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року» [9]. Це стратегічно важливий документ, який визначає основні напрями розвитку аграрного сектору та сільських територій, а також підготовку аграрної політики України до інтеграції з політикою ЄС. Програма спрямована на створення комфортного середовища проживання у сільській місцевості, підвищення її інвестиційної привабливості та зміцнення кадрового потенціалу. Однак, незважаючи на ті, що вживаються зусилля залишаються серйозні проблеми, що перешкоджають сталому розвитку сільських територій. Серед них недостатня забезпеченість інженерною інфраструктурою, низький рівень доходів сільського населення, дефіцит кваліфікованих кадрів, високий ступінь зношеності виробничих фондів, обмежений доступ до фінансових ресурсів; слабка диверсифікація економіки села. Ці фактори негативно позначаються на виробничому потенціалі агропромислового комплексу та, відповідно, на рівні продовольчої безпеки.

Одним із найважливіших напрямів стимулювання сталого розвитку сільських територій є комплексна модернізація агропромислового комплексу. Підвищення технологічного рівня сільського господарства, впровадження цифрових технологій, систем точного землеробства, автоматизації процесів тваринництва, розвиток логістичних рішень для аграрного сектору стають ключовими факторами підвищення продуктивності праці, ефективності використання природних ресурсів та стійкості продовольчих систем.

Цифровізація сільського господарства дозволяє оптимізувати використання земельних, водних та енергетичних ресурсів підвищити врожайність та якість продукції, скоротити втрати всіх етапах агровиробничого циклу. Впровадження агроаналітики, дистанційного моніторингу посівів, автоматизованих систем керування фермами сприяє як економії ресурсів, а й стійкості виробництва, у умовах кліматичних і ринкових коливань. Таким чином, цифровізація стає важливим елементом підвищення продовольчої безпеки через зміцнення виробничої бази сільських територій.

Не менш важливим напрямом є розвиток переробної промисловості на місцях. Створення потужностей з переробки сільськогосподарської продукції поблизу місць її виробництва дозволяє знизити логістичні витрати, підвищити додану вартість продукції, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, збільшити зайнятість населення. Локалізація переробки сприяє не лише економічному розвитку села, а й формуванню стійких продовольчих ланцюжків від поля до споживача. Реалізація потенціалу сільських територій потребує також розвитку соціальної інфраструктури. Сучасні дороги, інженерні мережі, доступ до якісних медичних та освітніх послуг, комфортні умови проживання є невід'ємними умовами залучення та утримання населення сільській місцевості. Без повноцінної соціальної інфраструктури неможливе створення кадрового потенціалу для агропромислового комплексу, що у довгостроковій перспективі ставить під загрозу стабільність продовольчого забезпечення країни.

Фінансова підтримка сільських територій відіграє важливу роль у стимулюванні їхнього сталого розвитку. Розвиток механізмів пільгового кредитування, субсидування відсоткових ставок,

надання грантів на розвиток малого та середнього підприємництва в аграрній сфері сприяє активізації інвестиційної активності, розширення виробничої основи, впровадження інновацій. Програми державної підтримки мають бути орієнтовані комплексний розвиток територій, що враховує як сільське господарство, а й супутні види діяльності, такі як агротуризм, ремісництво, переробка. Розвиток людського капіталу на сільських територіях є однією з ключових завдань. Підвищення рівня освіти, розвиток професійного навчання, програми підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців для агропромислового комплексу створюють основу технологічної модернізації сільського господарства. Важливим елементом стає підтримка молодих спеціалістів, створення умов для їх закріплення на селі через надання житла, соціальних гарантій, кар'єрних можливостей.

Екологічна стійкість сільського господарства стає дедалі важливішим фактором забезпечення продовольчої безпеки. Рациональне використання земельних та водних ресурсів, впровадження технологій органічного землеробства, мінімізація використання агрохімікатів, відновлення родючості ґрунтів забезпечують довгострокову продуктивність сільськогосподарських угідь. Без дотримання екологічних принципів неможливо сталий розвиток сільських територій збереження ресурсної бази майбутніх поколінь. Формування системи локальних продовольчих ринків є важливим елементом стратегії сталого розвитку.

Розвиток фермерських господарств, кооперативів, ринків місцевої продукції сприяє скорочення залежності від зовнішніх поставок, підвищення продовольчої самодостатності регіонів, підтримки малого агробізнесу. Це зміцнює стійкість продовольчої системи на рівні окремих територій, знижуючи ризики, пов'язані із зовнішніми шоками та порушенням глобальних логістичних ланцюжків.

Інтеграція сільських територій у національну та світову економіку вимагає створення сучасних транспортних, інформаційних та логістичних систем. Розвиток транспортної доступності, цифровізація сервісів, розширення електронної комерції дозволяють сільським виробникам виходити на нові ринки, підвищувати прибутковість виробництва, диверсифікувати канали збуту. Це підвищує економічну стійкість сільських територій та сприяє зміцненню продовольчої безпеки країни загалом.

Стратегічне планування сталого розвитку сільських територій потребує інтеграції підходів просторового, аграрної, соціальної та екологічної політики. Державна політика у цій галузі має бути орієнтована на довгострокові цілі, пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки, стійким економічним зростанням, збереженням природних ресурсів та поліпшенням якості життя сільського населення. Програмні документи мають передбачати узгодження інтересів усіх учасників – держави, бізнесу, сільських спільнот, наукових установ. Для досягнення сталого зростання та гармонійного розвитку різних аспектів організаційно-економічного потенціалу агропромислового комплексу та сільських територій (включаючи економічний, технологічний, соціальний, інфраструктурний та інформаційний елементи) потрібне впровадження механізму управління формуванням та реалізацією прибутковості цих регіонів. Також необхідно розробити методику вибору стратегії з урахуванням ризиків, а також інтегральну модель управління потенціалом прибутковості.

Теоретична необхідність вводить в економічний обіг концепцію «соціально-економічного безпечного розвитку», яку розглядають як основну характеристику людського капіталу, який є базисом для соціального прогресу регіональної агропродовольчої системи. Цю концепцію слід розглядати як інтегральний підхід, що забезпечує ефективне та стійке функціонування соціальної сфери, участь державних органів влади та управління в даному процесі, тобто спрямоване на збереження та розвиток умов реалізації соціально-економічних суспільних відносин (рис. 1)

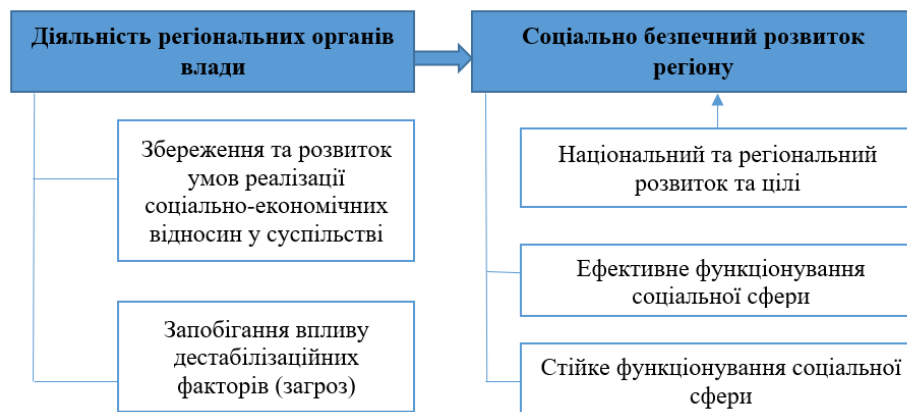

Рис. 1. Схема формування поняття соціально-економічного безпечного розвитку регіону в умовах сталого розвитку

Джерело: сформовано авторами

Одним із найважливіших напрямків державної підтримки має стати розвиток комплексних програм розвитку сільських територій, що враховують територіальну специфіку, природно-кліматичні умови, економічний потенціал та соціальні особливості регіонів. Зміцнення продовольчої безпеки вимагає стимулювання сталого зростання сільськогосподарського виробництва на основі підвищення його ефективності, диверсифікації продукції, що випускається, впровадження інноваційних технологій. Важливим завданням є підтримка кооперації між сільськогосподарськими товаровиробниками, переробними підприємствами та торговельними мережами, розвиток агропромислових кластерів та локальних продовольчих системи. Це дозволяє створити стійкі ланцюжки доданої вартості та підвищити стійкість продовольчого забезпечення.

Невід'ємною частиною стратегії сталого розвитку сільських територій є розвиток людського потенціалу. Підвищення якості освіти, розвиток сільських шкіл та вузів аграрної спрямованості, підтримка професійного навчання, залучення молодих спеціалістів, стимулювання науково-дослідної діяльності у сільському господарстві забезпечують підготовку кадрів для аграрного сектору та сприяють оновленню кадрового складу на селі. Особливу увагу слід приділяти розвитку інфраструктури сільських територіях. Доступ до якісних доріг, електроенергії, водопостачання, інтернету, освітнім та медичним закладам є критичною умовою підвищення привабливості життя у сільській місцевості та забезпечення нормальних умов для ведення сільськогосподарського бізнесу. Без рішення інфраструктурних проблем неможливий сталий розвиток сільських територій та посилення продовольчої безпеки.

Екологічні аспекти сталого розвитку вимагають активної державної підтримки переходу до екологічно безпечних технологій землеробства та тваринництва, реалізації програм збереження родючості ґрунтів, охорони водних ресурсів, підтримка органічного сільського господарства. Стійке природокористування не тільки знижує негативний вплив на довкілля, а й забезпечує довгострокову продуктивність сільськогосподарського виробництва. Міжнародний досвід показує, що сталий розвиток сільських територій є одним із ключових факторів зміцнення продовольчої безпеки. Країни, які успішно реалізують стратегії розвитку села, досягають вищої стабільності продовольчих систем, меншої залежності від зовнішніх поставок, найбільш рівномірного розподілу економічного зростання між регіонами. Приклади таких країн свідчать про необхідність комплексного та міжсекторального підходу, активної участі місцевих громад, гнучкості державної політики та орієнтованості на результат.

Досягнення продовольчої безпеки залежить від обраної моделі розвитку. Можливі два типи господарювання, які забезпечують різний рівень продовольчої безпеки, один з яких орієнтовано придбання імпортової продукції за нижчими цінами, а інший на підтримку вітчизняних товаровиробників.

На погляд, перший тип господарювання має позитивні моменти. Основною з яких є не вимога на додаткове бюджетне фінансування сільського господарства. Однак при цьому типі господарювання у сільському господарстві у зв'язку з відсутністю достатнього захисту з боку держави продовжуватиметься спад вітчизняного виробництва, зниження зайнятості працівників, поступове руйнування матеріальної бази підприємств, погіршення рівня життя сільськогосподарських працівників та їх соціального стану. Наявність продовольчої залежності призведе до диктату імпорту та неминуче позначиться на підвищенні цін на сільськогосподарську продукцію, а погіршення ринкової кон'юнктури – на вітчизняному товаровиробнику.

Другий тип господарювання вимагатиме додаткових капітальних витрат, але це буде стимулювати збільшення обсягу та якості зібраної продукції, скорочення строків реалізації, збільшення зайнятості сільському господарстві та зрештою приходу до стану продовольчої незалежності.

У табл. 1 наведено етапи вирішення проблем продовольчої безпеки.

Таблиця 1

Етапи вирішення проблем продовольчої безпеки

Етапи	Зміст етапів	Шляхи вирішення проблем виробничої безпеки на даному етапі
I	Захист найменш забезпечених верств населення	Нарощування найдешевших, легко відтворюваних продуктів
II	Корінне поліпшення загальної структури харчування за рахунок суттєвого зростання питомої ваги дорожчих і багатих на білки та вітаміни продуктів	Збільшення споживання продуктів, багатих білками та вітамінами, за рахунок дослідження внутрішніх резервів
III	Поступове зростання в раціоні делікатесної продукції	Збільшення споживчих здібностей, зміцнення матеріально-технічної бази та глибша переробка сільськогосподарської сировини у повноцінні продукти харчування
IV	Споживання екологічно безпечної продукції в широкому асортименті	Матеріальне стимулювання виробництва екологічно чистої продукції. Використання технологій, що виключають застосування біостимуляторів, пестицидів та гербіцидів

Джерело: складено авторами

Висновки. В умовах глобальних викликів, включаючи зміна клімату, пандемії, геополітичні конфлікти, воєнні дії стійкість сільських територій стає стратегічним ресурсом України, володіючи значним сільським простором, природними ресурсами та аграрним потенціалом, країна має всі можливості для побудови стійкої моделі розвитку, що забезпечує внутрішню продовольчу безпеку та участь у глобальних продовольчих ринках.

Рівень соціальної безпеки безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток та сприяє вирішенню проблем демографії, формування кадрового потенціалу, забезпечення потреб населення, розвитку ринку праці, взаємодії бізнесу та соціальної сфери.

Слід особливо наголосити, що розвиток регіону задля забезпечення продовольчої безпеки не обмежується лише цільовими умовами на збільшення економічного потенціалу та конкурентоспроможності певної території, а також покращення добробуту її населення. Важливим аспектом також є соціальне середовище регіональної системи, включаючи питання соціального забезпечення, охорони здоров'я та освіти. Проте високий рівень розвитку як економічної, і соціальної складових регіону не обов'язково гарантує безпеку проживання індивідів. Згідно міжнародної статистики, у країнах із високим рівнем економічного та соціального розвитку спостерігаються тенденції до збільшення злочинності, випадків суїциду та алкоголізму. Ці наслідки слід враховувати під час управління територіями з акцентом на соціальну безпеку. У цьому контексті основним критерієм соціальної безпеки регіональної соціо-економічної системи має бути особиста безпека людей, її складових.

Для реалізації цього потенціалу потрібна консолідація зусиль держави, бізнесу, наукової спільноти та громадянського суспільства. Таким чином, сталий розвиток сільських територій є невід'ємною умовою посилення продовольчої безпеки. Воно передбачає модернізацію сільського господарства, розвиток інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, підвищення якості життя на селі, збереження природних ресурсів та розвиток людського капіталу. Комплексний підхід до розвитку сільських територій, спрямований на забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості, дозволяє створити міцну основу для стабільного та сталого розвитку агропродовольчої системи.

Література

1. Андрощук І. О., Рябоволик Т. Ф., Рябоволик Ю. В. Роль аграрного сектору економіки в забезпеченні продовольчої безпеки України та світу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 45. С. 10–14.
2. Іванов Р. В., Катан В. О., Гуртовий Ю. В. Оцінка впливу стану сільського господарства на економічну безпеку країни. Підприємництво: сучасні виклики, тренди та трансформації : монографія / за заг. ред. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. С. 187–201.
3. Свидрук І. І., Клепанчук О. Ю., Підлипна Р. П. Забезпечення продовольчої безпеки засобами відновлення агропромислового ринку України. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. № 69. С. 106–114.
4. Хаєцька О. П., Лояніч В. О. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни. Ефективна економіка. 2023. № 6 (47).
5. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41.
6. Урба С. І., Копитко М. І. Зміцнення продовольчої безпеки як інструмент реалізації потенціалу конкурентоспроможного розвитку суб'єктів аграрного сектору в системі економічної безпеки України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5.
7. Podsokha A., Havrylchenko O., Cherednyk A. The potential for ensuring food security in Ukraine in the context of the ongoing military conflict. Baltic Journal of Economic Studies. 2023. Vol. 9. No. 5. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2278/2277>
8. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nationwide rural household survey, December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>
9. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>
10. Martyniuk U., Bondarenko L., Vasiltsova O., Shelemetieva T., Kovalchuk O. Competitiveness Patterns of Gastronomic Tourism: Crisis Business Planning, Project Management and Risk Management. *International Journal of Organizational Leadership*. 2025. Vol. 14 (First Special Issue). P. 215–234. DOI: 10.33844/ijol.2025.60474

References

1. Androshchuk, I. O., Riabovolyk, T. F., Riabovolyk, Yu. V. (2022). Rol ahrarnoho sektoru ekonomiky

v zabezpechenni prodovolchoi bezpeky Ukrainy ta svitu [The role of the agricultural sector of the economy in ensuring food security of Ukraine and the world]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 45, 10–14.

2. Ivanov, R. V., Katan, V. O., Hurtovyi, Yu. V. (2023). Otsinka vplyvu stanu silskoho hospodarstva na ekonomichnu bezpeku krainy [Assessment of the impact of the state of agriculture on the economic security of the country]. In: T. Hrynko (Ed.). *Pidpriemnytstvo: suchasni vyklyky, trendy ta transformatsii*. Dnipro: Vydavets Bila K.O., 187–201.

3. Svydruk, I. I., Klepanchuk, O. Yu., Pidlypna, R. P. (2022). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky zasobamy vidnovlennia ahropromyslovoho rynku Ukrainy [Ensuring food security by means of restoring the agro-industrial market of Ukraine]. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, 69, 106–114.

4. Khaietska, O. P., Loianich, V. O. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny [Ensuring food security of Ukraine in conditions of war]. *Efektivna ekonomika*, 6(47).

5. Boiko, V., Boiko, L. (2022). Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarynoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini [Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 41.

6. Urba, S. I., Kopytko, M. I. (2022). Zmitsnennia prodovolchoi bezpeky yak instrument realizatsii potentsialu konkurentospromozhnoho rozvytku subiektiv ahrarynoho sektoru v systemi ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Strengthening food security as a tool for realizing the potential of competitive development of agricultural sector entities in the economic security system of Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, 5.

7. Podsokha, A., Havrylchenko, O., Cherednyk, A. (2023). The potential for ensuring food security in Ukraine in the context of the ongoing military conflict. *Baltic Journal of Economic Studies*, 9(5). Available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2278/2277>

8. FAO (2022). *Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey*. Available at: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>

9. *Stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku* (Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine until 2030). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>

10. Martyniuk U., Bondarenko L., Vasiltsova O., Shelemetieva T., Kovalchuk O. Competitiveness Patterns of Gastronomic Tourism: Crisis Business Planning, Project Management and Risk Management. *International Journal of Organizational Leadership*. 2025. Vol. 14 (First Special Issue). P. 215–234. DOI: 10.33844/ijol.2025.60474

Отримано: 15.02.2026

Прийнято до публікації: 17.03.2026

Опубліковано: 15.04.2026